

ביוגרפיה של פ.ק. מאיר-ברודניץ - מראשוני רפואת התעסוקה בגרמניה ובארץ-ישראל (1897 – 1943)

סקירה

בהוצאת VSA בהמבורג, גרמניה, הופיע לאחרונה (בגרמנית) ספר המציג את קורות חייו של דר' פרנץ קרל (אפרים) מאיר-ברודניץ (פ.ק. מ-ב) ממובילי רפואת התעסוקה ומהמעורבים בהתארגנות העובדים לכך בגרמניה ובא". הספר עוסק לא רק בתולדות חייו המקצועיים של אחד הרופאים היהודים הרבים שנאלצו לעזוב את מולדתם, אלא מתאר זאת בהקשר של סיפורו המשפחתי ועל רקע האירועים הדרמטיים בגרמניה מלפני מלחמת העולם הראשונה ועד מותו בארץ בשיא מלחמת העולם השנייה.

במבוא לספר מבטאות המחברות את העניין המיוחד שלהן בפער המהותי הקיים בין המועסקים וארגוניהם לבין הרופאים, כשהאחרונים משתייכים באופן מסורתי ומייצגים את המעמד הבינוני. עם זאת ברפובליקת ויימר היו רופאים, רבים מהם יהודים, שהשתייכו למפלגות השמאל והלכו בדרכים אחרות. אחד מהם היה פ.ק. מאיר-ברודניץ. החוקרות מצביעות על מחויבותו ותרומתו לרפואה התעסוקתית ועל כך שהרפואה התעסוקתית ברפובליקה הפדראלית בודאי הייתה נראית אחרת לו רופאים שכמותו לא היו מנושלים מתפקידיהם ומגורשים אחרי עליית הנאצים ב-1933.

המחברות מתארות את ראשית חייו עד סוף לימודי הרפואה ב-1922 ובעיקר את שירותו במלחמת העולם ה-1 בה נפצע בחזית המזרחית ב-1915 ובה המשיך לשרת, לאחר החלמתו, כחובש בחזית המערבית עד סוף המלחמה ב-1918. הן מבקשות הסבר לשאלה כיצד בן כזה למשפחה בורגנית ותיקה ואמידה בברלין מצטרף למפלגה הסוציאל דמוקרטית ומתמסר לשאלות הרפואה הסוציאלית ומתמחה בהן. בחיפוש תשובה הן מתארות את השפעת המשפחה ובעיקר את דמותו הבולטת וקורותיו של האח הבכור ברוך מאיר (BERN) MEYER, ממייסדי בנק הפועלים הגרמני. תוך כדי כך הן מתוות תמונת רקע של החברה והפוליטיקה בגרמניה הווימרית המתעדת את התקופה ולא רק את תולדות פ.ק. מ-ב. אין ספק שגם התפקידים המקצועיים שמלא והאנשים שבהם פגש לאחר תום לימודי הרפואה - גם הם השפיעו על התקשרותו אל התחום המקצועי הסוציאלי של הרפואה.

בהמשך מתאר הספר בפירוט את מערך שירותי הרפואה לחלקי אוכלוסייה שונים בגרמניה שלאחר מלחמת העולם הראשונה ובעיקר את התפתחות ה"היגיינה הסוציאלית" ששכללה את מה שנקרא כיום רפואת התעסוקה. מתוארות גישות קופות החולים לעומת גישת הפרקטיקה הפרטית המסורתית, התפתחות הטיפול במרפאות משולבות (AMBULATORIEN) והויכוחים על כך, החקיקה, המעורבות הממשלתית, ההתדיינות בין רשויות שונות והשפעת ההתפתחויות הפוליטיות, ומודגש הטיפול והמניעה של נזקי עבודה לבריאות עובדים. בתחום זה הייתה פעילות חקיקתית נרחבת שנבלמה תכופות על ידי התנגדות המעסיקים או הממשלות. בהתדיינויות אלה כבר היה פ.ק. מ-ב מעורב ומשום כך גם הוצא ב-1926 מתוך ה"HARTMANNBUND" - ארגון הרופאים הפרטיים בגרמניה - על תמיכתו ופעילותו במסגרת המרפאות הציבוריות המתפתחות. בספר מובא מאמרו בו הציג את עמדתו להגנה על יתרונותיה של צורת טיפול זו.

ב-12 למאי 1925 פרסמה ממשלת גרמניה את החקיקה הראשונה לגבי תחלואה תעסוקתית בהתבסס על החלטה מתאימה של ארגון הבריאות העולמי (ILO) של חבר הלאומים דאז בגנבה. בהתאם לכך הקים איחוד ארגוני העובדים הגרמני (ADGB), שייצג באותה עת 10 מיליון עובדים, מחלקה להיגיינה תעסוקתית. בפברואר 1927 התמנה פ.ק. מ-ב לנהל אותה. באפריל 1929 השתתף בכנס בינלאומי בליון, צרפת שהוקדש לתחלואה תעסוקתית ובאוגוסט מונה לייצג את ה-ADGB בועדת ההיגיינה התעסוקתית של ה-ILO.

המשך קורותיו ופעילותו המקצועית האינטנסיבית במסגרות שונות של רפואה תעסוקתית ו-51 פרסומיו המקצועיים מתוארים בספר על רקע ההתפתחות הפוליטית שהביאה בסופו של תהליך לעלייתם של הנאצים לשלטון ב-1933. כיהודי וכסוציאל דמוקרט פוטר אז גם פ.ק. מאיר-ברודניץ מכל תפקידיו הציבוריים. הוא נאבק בכך בבתי המשפט תוך הסתמכות על עברו הצבאי ופציעתו אך בהצלחות חלקיות וזמניות בלבד, ובמהרה התברר שמבחינה מקצועית וקיומית נחסמו האפשרויות בפניו ובפני משפחתו בגרמניה.

ב-11.9.1935 התחתן עם וילמה כהן, שאיתה היה בקשר מאז 1933 והחליטו להגר מגרמניה לארץ ישראל.

בהמשך, הספר מתאר בפירוט (כרקע לקורא הגרמני) את סיפורה של ארץ ישראל המתחדשת, את ייסודו והתפתחותו של הישוב החדש, התנאים הכלכליים, החברתיים והפוליטיים הכלליים בארץ ובתוכם המצב הנוגע לעולים מגרמניה באמצע שנות השלושים ובעיקר לרופאים שביניהם. בספר מובאים תיאורים כאלה כציטוטים מכתבי הסופר ארנולד צוויג שגם הוא התיישב בחיפה על הכרמל ופ.ק.מ-ב היה רופאו הפרטי. פ.ק.מ-ב פתח פרקטיקה פרטית בחדר בדירת 3 חדרים בבית ספקטור במרכז הכרמל אך ריבוי הרופאים בין העולים לא הבטיח פרנסה מכך.

לתקופה הראשונה הקלה עליו מלגה שקיבל מהברונית רוטשילד בפריס לקידום הרפואה התעסוקתית בארץ ואת עיקר מאמציו הקדיש לנושא זה הקרוב לליבו. הוא ניסה להשתלב בפעילות כזו - שהייתה אז אך בחיתוליה - דרך ההסתדרות הכללית ומועצת פועלי חיפה, דרך ממשלת המנדט, דרך בתי הזיקוק שהיו בהקמה ודרך ראשוני מפעלי התעשייה הגדולים במפרץ חיפה. הוא ערך ביקורות ראשונות במפעלים אלה וכתב דוחות עם המלצות מקצועיות. הוא נתקל בקשיי השפה ומכשולי הפוליטיקה העדתית והמפלגתיות בארץ ובקשיים שהתגברו במהלך מאורעות 1936/39 ותחילת מלחמת העולם השנייה. הקשיים הכלכליים גברו עם הולדת הבנים ב-1936 ו-1940 ולאחר הצלחה ועלייתה ארצה מברלין של אימו וכן של הורי אשתו מוינה. אך רק בסוף 1942 הצליח לבנות לעצמו בנוסף לפרקטיקה הפרטית הקטנה, תפקיד בתחום הרפואה התעסוקתית במשרה חלקית קטנה במסגרת הועד הפועל של ההסתדרות הכללית ובמועצת פועלי חיפה, וזאת רק חדשים אחדים לפני מותו ממחלת לב ומסרטן ראות.

תיאור יזמותיו, מאמציו וקשייו להיקלט ולהשתלב בארץ ולתרום במקצועו, משקפים לא רק את קורותיו של פ.ק.מאיר-ברודניץ אלא גם את התנסותם של רבים מבני העלייה ה"ייקית" שעברו התנסויות דומות, ואחדים מוכרים מביניהם גם מוזכרים בספר זה. מחוברת לכך ומתוארת בקצרה גם התפתחות ארגון עולי גרמניה (מרכז אירופה) ופעולותיו, שנוסד לסייע בקליטתם של העולים ושאימו של פ.ק.מ-ב הייתה מראשוני הדיירים של "בית הורים אחוזה" שהקים הארגון.

המחברות מסכמות: "ב-1942 הגיע פ.ק. מאיר-ברודניץ למה שרצה להגיע מלכתחילה – לפעילות הרפואית והפוליטית של הועדה להיגיינה תעסוקתית וסוציאלית של ארגוני העובדים – אך הדבר היה מאוחר מידי". חולה, מוחלש מהמאבקים הרבים, הדאגות והאכזבות חי את חודשיו האחרונים כשהוא מחובר ותלוי בבלון הספקת חמצן, והוא נפטר בהדסה על הר הצופים ב-20.3.1943.

אך ספר זה אינו רק על תולדות חייו ודרכו המקצועית של אחד מה"ייקים" הרבים שתרומתם חשובה להקמת המדינה, אלא גם תמונה ותזכורת של תקופה סוערת שלא תשכח.